

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

<p>PRETIULU ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungari'a : Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 ann 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainetate: Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.</p>	<p>PRETIULU INSERTIUNILORU:</p> <p>Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.</p>	<p>Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Èr banii de prenumeratiune la TIPOGRAFI'A DIECESANA in ARAD.</p>
--	---	---

Nr. 4460.

Tuturor pt. inspectori scolari.

Inaltul Ministeriu reg. de cult si de instructiune publica ni-a trimis provocarea urmatória :

I.

Nr 43.672.

Intru intielesul §-lui 4. din legea despre asile de baieti, articolul XV. din anul 1891. am trimis un cerculariu catra comissiunile administrative ale singuratecilor municipie in caus'a conscrierii pruncilor in etate de 3—6 ani, cari sunt obligati a cercetá scólele de infanti sèu asilele de baieti. Amintitul cerculariu il trimit la pt. jurisdictiune diecesana in copia sub /. cu acea recercare, se binevoésca a-i reflectá pe preotii de sub jurisdictiunea sa, cá densii se spriginésca cu promptitudine pre antistiile comunali la efeptuirea acestei conscrieri si la rectificarea listelor de conscriptiune.

Budapesta, 24 Septembre 1891.

Conte Csáky, m. p.

II.

Copi'a cerculariului din Ministeriu de cult si de instructiune publica dd. 24 Septembre 1891 Nr. 43.672 catra comissiunile administrative ale tuturor comitatelor :

§. 4. din articolul de lege XV. de la 1891 despre asilele de baieti, a enunciat obligamentul pentru pruncii de 3—6 ani se cerceteze scolile de infanti sèu asilele de baieti. Acum este de lipsa, pentru efeptuirea legii, cá in fiecare comuna se se constateze numerul pruncilor celor indrumati la scóla de infanti sèu la asile de baieti. Dreptaceea Te provoc pre pt. Dta se indrumezi antistiile comunali ca numai decát, mergend dela casa la casa, si cu ajutoriu matriculelor de la preoti, se censcrie cu punctualitate pruncii de 3—6 ani, si la ocasiunea conscrierii se cerce a-si castigá despre fiecare prunc acea

convingere, cá óre este pruncul, acasa sèu aiuria, in continuu sub recerut'a ingrigire si priveghiare?

De óre ce obligamentul pruncilor la scóla poporana este asia stabilit prin cerculariu din 31 Martiu 1878 Nr. 7280, cá se considera de obligat acel prunc, carele pana la inceputul anului scolariu, adeca pana in lun'a lui Septembre, a implinit anul al 6 al etatiei, deci si la stabilirea obligamentului pentru asile trebuie se ne acomodám cu rigóre dupa amintitul termin si se ne conformám aceluia, pentru cá cu inceperea obligamentului la scóla poporana incéta obligamentul la asile.

Intru intielesulu acestor'a, acum la conscrierea presinte, are se se considere de deobligat la asile acel prunc, carele pana la 1 Septembre an. cur. a implinit anul al 3, al 4 si al 5. Despre acesti prunci se se faca, pre bas'a conscriptiunei, liste nominali. Dupa numele fiecarui prunc se se arete anul si diu'a nascerii, de aseminea dupa fiecare prunc in rubrica seperata se se arete cá óre este, acasa sèu aiuria, in continuu sub recerut'a ingrigire si priveghiare?

Din listele de conscriere, compuse astfeliu in dóue esemplarie, antisti'a comunala se substérna un esemplariu la pt. Dta pana la finea lui Novembre an. cur., éra pt. Dta vei constatá din listele intrate cá in fiecare comuna, de pe teritoriul comitatului, cáti prunci sunt obligati la asile, si cá dintre acestia cáti nu stau acasa sèu aiuria, in continuu sub recerut'a ingrigire si priveghiare, si prin urmare din acésta cauza sunt obligati a cercetá scóla de infanti sèu asilul de baieti, va se dica pentru cari trebuie se se infiintieze asemine institute. Despre rezultatul conscriptiunei se-mi faci nesmintit report detaiat pana la finea lui Decnmbre an. cur.

III.

Acel §. 4. din articolul de lege XV. dela 1891, pe care se baséza Inaltul Ministeriu, atât in provocarea sa de mai sus, cât si in cerculariu catra municipie, contine dispusetiunile acestea :

„Acolo, unde existe scóla de infanti séu asil de baieti, este detoriu fiecare parinte séu tutor se-si trimite in acel institut fiul séu pupilul de 3—6 ani, afara numai de acel cas, in care dovedesce cumca pruncul acasa séu veri unde aiuria are parte de recerut'a ingrigire séu priveghiare.

„Acel parinte séu tutor, carele dupa provocarea de la competinta comissiune inspectiunatória nu dovedesce că pruncul séu pupilul este sub ingrigirea receruta, si totusi nu-l trimite in scól'a de infanti séu in asilul de baieti, va fi pedepsit de antisti'a comunala cu 10 pana la 50 cruceri, eiectandu-se pedéps'a gradat si repetindu-se in favórea casei dela scól'a de infanti séu de la asilul de baieti.“

IV.

Din testul legii si din ordinatiunile ministeriali, citate pana aici, invederéza ca legea obliga pre parinti si tutori, se-si trimite pruncii si pruncele séu pupili in asilul de baieti, daca nu-i pot ingrigi si priveghiá acasa séu aiuria. Unde parintii séu tutorii dovedesc că ei insisi pórtá grige de ajuns de pruncii si pruncele séu de pupili lor, acolo incéta obligamentul de a-i trimite la asil, dar se recere ca acésta dovéda se se produca la compunerea conscriptiunei pentru a se induce in rubric'a anumita spre acest scop.

Deci fie-cine se póte subtrage de sub obligamentul legal cu modul cel mai simplu, adeca va demustrá că de pruncii si pruncele sale, a purtat in-susi grigea receruta si pana acum'a, si declara că si de aici inainte va avé grige si priveghiare.

Legea si ordinatiunile lasa in voi'a parintilor, cum vor acestia se essercieze ingrigirea amintita si priveghiarea, fie acasa fie aiuria; nu-i léga de asile, numai pretinde se fie ingrigirea de ajuns.

Va se dica, obligamentul strict de a-si trimite pruncii la asile, privesce numai pre acei parinti cari, decadiuti de tot in nesciintia séu neputintia, nu sunt in stare a purtá grige de fii lor.

Cand prin acést'a Te poftim pre pt. Dta ca presintea scrisórea nóstra — din carea Ti comunicám un numer recerut de esemplarie tiparite — s'o inparti tuturor oficielor parochiali submanuate, Te poftim totodata se-i indemni si se-i provoci pre on. preoti a dá mana de ajutoriu antistiilor comunali la facerea conscriptiunilor amintite, si se-i lumineze pre parinti despre dreptul lor, ce li este acordat prin lege, ca adeca densii pot insisi a portá si mai de parte grigea receruta pentru fii lor.

Arad din siedinti'a consistoriala dela 25 Septembrie 1891.

Ioanu Metianu, m. p.
Episcopulu Aradului.

La deschiderea congresului nationalu-bisericescu.

Marti'a viitória se intrunesce congresulu nationalu-bisericescu alu Mitropoliei nóstre nationale in sesiune ordinaria. Si adunárele nóstre bisericesci in genere, ér in specialu congresulu nationalu-bisericescu are o deosebita valóre si importantia pentru mersulu si desvoltarea ulterióra a bisericei si poporului nostru.

In adunárele nóstre bisericesci se exprima cu deosebire viéti'a publica bisericesca-nationala; ér prin congresulu nationalu-bisericescu se da directiune, si se reguléza intregulu mersu alu desvoltării organismului bisericei nóstre dupa recerintiele si imprejurárele vietii de astadi si in deplina conformitate cu canónele si santele asiedieminte ale bisericei nóstre ortodoxe.

Valórea si puterea de viétia a popórelor se mesura, si se cumpenesce de regula dupa modulu, si mersulu vietii lor publice. Si judecand dupa modulu, in carele s'a manifestat la noi viéti'a publica bisericesca prin congresulu nationalu si sínódele eparchiale, — vom trebui se constatám, ca interesulu facia de acésta viétia publica a fost, si este mare. Sub influinti'a si inspiratiunea acestui interesu, a acestei iubiri facia de biserica s'a facut unu progresu destul de insemnatu prin viéti'a nóstra constitutionala.

Dar noue, cari suntem o biserica si unu poporu cu o viétia propria abia de unu scurtu timpu, ne trebuiescu multe.

Chiar acésta multime de trebuintie ingramadite prin vitregitatea timpurilor trecute in sarcin'a generatiunei si a vietii actuale au produs dorinti'a si pretensiunea de a vedé o viétia si o desvoltare mai repede, o desvoltare, carea se corespunda pre deplin trebuintiilor vietii actuale a poporului nostru.

Vom ajunge neaperat se vedem si acésta repede desvoltare, pentru ca timpulu de douedeci si unulu de ani ne este dovéda de ajuns despre aceea ce putem face prin o nimerita punere in aplicare a statutului nostru organicu.

Si congresulu din anulu acest'a va face de si-guru unu insemnatu pasu inainte pre acésta cale. Congresului i-se reportéza despre starea, in carea se gasesce starea clerului si poporului din cele trei eparchii, precum si despre progresele realizate in cei trei ani din urma.

Acestu reportu fiind o oglinda fidela a stării actuale maturulu corpu alu bisericei nóstre nationale va poté luá in modulu celu mai nimeritu dispuestiunile de lipsa pentru unu mersu cât mai repede si mai spornicu, de cum a potut se fia acestu mersu in trecutu luptand cu greutátile inceputului.

Astadi avem o practica destul de bogata pre terenulu vietii nóstre publice-bisericesci; ér acésta practica ne-a aretat si dovedit, ca in totu locul, unde a fost destul de puternica credinti'a in puterea de viétia a organismului bisericei nóstre am potut se

facem cu sporiu binele ; ér la intarirea in acésta cre-
dintia au lucrat cu multu succesu congresele trecute.

De aceea felicitám pre alesii clerului si popo-
rului intruniti in congresulu nostru nationalu, si nu
ne indoim, ca congresulu actualu va contribuí multu
la ridicarea si inaintarea clerului si poporului nostru.

Pedagogi'a parintiloru bisericesci.

(Continuare.)

B) Parintii bisericesci din scól'a africana.

Dintre parintii bisericesci, cari eschideau din
educatiune tóte elementele paganesci, avem se amin-
tim pre :

I. Ciprian († 258).

Elu condamna in modu categoricu educatiunea
pagana, si nu vrea se recunósca alta educatiune
buna, decât cea crestinésca. La Ciprian educa-
tiunea este pazitórea sperantiei, spriginitórea credin-
tiei si conducetórea, carea revarsa daruri asupra nó-
stra pe caile vietii. Educatiunea hranesce aplecarile
nobile, povetiuiesce virtutea, apoi ne indémna de a
remané, credinciosi fatia de Isus Christosu,
a ascultá de Dumnedieu si a ne face vrednici de
darurile cele ceresci. Ciprian cere dela tinere mai
inainte de tóte : a s c u l t a r e. Precum dela omulu
betranu se astépta ratiune si moralitate mai inalta,
asia dela june se pretinde supunere si ascultare.
Unu tineru neascultatoru este unu tineru fara cul-
tura .

II. Hieronim (331—420).

Pentru pedagogie e de interesu o epistola, ce
a scris-o acestu parinte bisericescu catra Leta, soti'a
paganului Toxotius, carea voiá se-si crésca pe
fic'a s'a Paul'a in spiritu crestinescu. Aici Hie-
ronim se exprima asia : „Paul'a, fiind-ca ea i-si
póte multiamí viéti'a sa unei fagaduintie, va avé se de-
vina unu templu alu lui Dumnedieu ; ea se nu auda
si se nu vorbésca altceva, decât aceea ce se repórta
la fric'a de Dumnedieu. Cuvinte dejositóre, cantece
lumesci ea se nu cunósca. Dar nu numai ea, ci si
sótielile de jocu si servitórele ei trebuie se fie reti-
nute de a convení cu lumea, cá se nu-i comunice
ceea ce ele au vediatu“. Pre copilul 'lu vom inve-
tiá a cetí prin litere de lemnu s'au de osu, pe cari
când i-le aretam, le si spunem numirea. Apoi din
litere copilulu va compune cuvinte ; inse nu ori-ce
cuvinte, ci numele apostoliloru si profetiloru. Trebuie
se dam copilului soti, cu cari se emuleze in bine.
Daca elu e inertu, se nu-l infruntam, ci se-l indem-
nam prin lauda. Preste tot se ne ferim de a-i face
vre-o superare prin invetiatura. Se deprindem pre
copilu de a pronuntiá cuvintele precisu si corect,
si se nu toleram, cá dedatu cu desmerdarile desierte
ale grijitóreloru, se rupa cuvintele si se le schi-
monósca.

Nu permite ficei, continua Hieronim, de
a-se jucá cu auru si purpuru : aceste pot se strice
caracterulu ei. Ea are se scie, ca imbracamintea pre-
cum si exteriorulu intregu trebuie se fie intogmite
dupa placulu lui Dumnedieu ; deaceea tóte ornamen-
tele desierte trebuie se se delatureze. Copil'a are se
mérgea cu mam'a s'a la biserica, nu inse pe strada,
si se nu participe nici la prandiuri publice. In tóte
se se indatineze la cumpetare, si inca la cumpetare
cu atât mai severa, cu cât inaintéza in etate. Cea
dintaiu invetiátore a copilei are se fie insasi mam'a,
ér o femeu mai in etate o va insotí pretutindenea.
Acésta femeu va indemná pre copila a se desteptá
in timpu de nópte, si a rostí psalmii si rugaciunile,
ér deminéti'a a intoná cântece de lauda catra Dum-
nedieu. Paul'a va avé se se deprinda cu tóte lu-
crurile de mana femeesci, cari sunt de
folosu practicu, dar nu cu cele luxuóse, cari ser-
vescu spre vanitate. Ea se invetie mai intaiu psal-
mii, apoi sententiele lui Solomonu, cartea lui Hiob,
si in fine evangeliile si cartile testamentului vechiu
si nou.

De invetiatoru se se angageze unu barbatu ina-
intatu in etate, dar inzestratu cu cunoscintie teme-
nice si moralitate buna.

Surda se fie fic'a t'a dice Hieronim fatia
de musica ; ea se nu scie ce este lir'a si chitar'a.

In fiesce-care di se reciteze copil'a o lectiune,
carea cá unu buchetu de flori, este culésa in sfint'a
scriptura. Se mai invetie metrulu versuriloru grecesci,
apoi se tréca cât mai ingraba la limb'a latina. Daca
nu se deprinde gur'a gingasia dintru inceputu cu
sonuri corecte, ea usioru se va stricá prin sonuri
straine si urite, si limb'a materna se va desfigurá
prin erori ordinare.

Astfelu are se se crésca copil'a nu numai in
fric'a de Dumnedieu si in moralitate, ci si in cul-
tura spirituala, precum tóte aceste se potrivescu cu
sexulu ei. Ea nimicu se nu scie despre pecatu. Ini-
m'a ei se fie candida, si precum ea nevinovata este,
asia se créda ca sunt si ceialalti ómeni dimpreju-
rulu ei.

III. Augustin (353—430).

Acestu parinte bisericescu a primitu educatiune
ingrijita dela mam'a s'a, Monic'a, carea erá o femeu
rabdatóre, piósa si cu iubire fórte mare fatia de fiul
ei. Si cu tóte aceste tinerulu Augustin, insti-
gatu de unu temperamentu sensualu, a trebuitu se
cadia in abisulu vitiloru omenesci, de unde inse
mai tardiu, prin puterea deosebita a inteligintiei sale
s'a ridicatu cu atât mai sus spre regiunile cele lu-
minate ale credintiei crestinesci. A repausatu cá e-
piscopu la Hippo in Numidi'a.

Din punctu de vedere pedagogicu este intere-
santu cum i-si descrie Augustin viéti'a in „Con-
fessiunile“ sale.

Dejá cá pruncu, marturisesce elu, prin strigatu

me nisuiámu a capetá aceea ce este periculosu, si me resbunámu cu lovituri asupra acelor'a, cari nu impliniau poftele mele. Asia dar cu ocaziuni de aceste numai debilitatea membreloru pruncesci erá, carea impedecá succesulu pecatului; dar nu erá nevinovatu sufletulu pruncescu insusi.

„Apoi am ajunsu in etatea copilariei. Acum numai eram unu pruncu nevorbitoru, ci eram unu baétu vorbaretiu. De acést'a 'mi aducu bine aminte, inse ca in ce chipu am invetiatu a vorbí, am observatu numai mai târdiu. Nu ómeni mai betrani m'au invetiatu la acést'a, precum m'au invetiatu ei mai târdiu. Prin insasi puterea mea, primita dela Tine, Dumnedieulu meu, cautám eu a-mi exprimá gandirile mele prin suspinuri, prin alte sunete si gesturi. Apoi scoteam din memorie câte unu cuventu, si-lu spuneam, si daca ómenii dimprejurulu meu se faceau atenti la unu obiectu órecare, indata sciam, ca acést'a trebue se fie numele obiectului. Indatinandu-me cu aceste semne, am intratu eu in societatea cea sgomotósa a vietii omenesci, fiind aternatoru de autoritatea parintiloru si de indreptarile altoru ómeni crescuti.“

Mai târdiu m'au trimisu parintii la scóla, pentru cá se mi-se dee invetiatura in sciintie, a caroru utilitate sermanulu de mine nu o putém inca pricepe, precând primiam lovituri, daca se intemplá de eram lenesiu. Acést'a le placea parintiloru, si multi, carii inaintea nóstra si-au alesu acestu modu de viétia, ne-au pregatitu noue calea cea plina de osteneli; si noi a trebuitu se pasim mai departe pe acésta cale in chinuri si osteneli, cari se inmultiescu din di in di. Inse Tu Dumnedieule ai lasatu, cá noi ómenii, carii ne rugam Tie, se simtimu, ca exista unu Dumnedieu mare, carele ne asculta si ne ajuta, fara cá se-lu putem observá prin sensuri. Deja cá baétu am inceputu a-me rugá Tie, carele esti ajutorulu meu si scaparea mea “ scl.

In etatea junetiei dintre studii Virgil erá favoritul meu. Cu placere insotiam in cugetu pe Enea pe caile lui retacitóre; cu lacrimi ferbinti am deplánsu mórtea Dinonei. Respunsurile mele in totdeuna erau aplaudate. Ómenii priviau in mine pre fiitorulu poetu. Inse de a invetiá limb'a gréca nici o voe nu avém. Pecát imi placea Virgil, pre atât de amaru imi erá Homer.

„Nu mai putienu imi erá unu cântecu uriciosu unulu cu unulu facu doi, si de doue ori doi sunt patru.“

Din aceste marturisiri se vede, ca Augustin erá contraru a tot formalismului. Spiritulu lui nu cerea cuvinte, ci continutu viu pentru minte si inima.

Anii junetiei lui Augustin au disparutu intru intunecimea vitiiloru si pasiuniloru sensuale.

Prin o scriere de a lui Cicero, numita Hortensius, a fost Augustin intorsu de pre calea pecatului spre intielepciunea cea imortala.“ Si totusi

in acésta scriere, continua elu, nu am gasitu numele lui Christosu, desí acestu nume inim'a mea l-a primitu in sine deja cu laptele mamei.

Dupa-acést'a Augustin a cautatu adeverulu in filosofie, inse nici in manicheismu, nici in neoplatonismu n'a pututu gasi mangaere pentru sufletulu seu, ci erá aruncatu dintr'o indoéla in cealalta.

In fine cetind epistolele marelui apostolu Paulu, i-a succesu a deslegá multe taine ale existentiei; si ajutatu si de experientiele proprii interne, a ajunsu la intielegerea deplina a crestinismului.

Elu a inceputu acum a simti puterea credintiei in internulu seu. Si astfelu a ajunsu dela credintia la cunóscere: credinti'a a premers intielegerii. Relativu la momentulu acést'a frumosu se exprima Augustin, când dice: „Ce este aceea ce eu iubescu, când pre Dumnedieu ilu iubescu. Eu am intrebatu pamentulu, si elu mi-a dis: Eu nu sum acela; si tot ce exista pe pamentu a facut aceea siu marturisire. Eu am intrebatu marea si aduncimile ei si tóte fiintiele vietuitóre, si ele-mi raspundeau: Noi nu suntem Dumnedieulu teu, cauta asupra nóstra. Eu am intrebatu venturile suflátóre si tóta atmosfer'a, si toti locuitorii ei au graitu: Anaximenes este in retacire eu nu sum Dumnedieu. Am intrebatu apoi cerulu, sórele, lun'a si stelele. Nici noi nu suntem Dumnedieulu, pre carele tu 'lu cauti, diceau acelea. Acum am dis catra tóte acestea, cari se prezentau in cerculu meu de vedere: Adeveratu, ca voi diceti, ca voi nu ati fi Dumnedieulu meu; ce este dar aceea ce voi 'mi puteti spune despre Elu? — Si ele tóte strigau unisonu, cu voce inalta: Elu ne-a creat pre noi. Intrebarea mea a fost dorulu meu, ér respunsulu lor a fost existentia lor si frumseti'a lor.“

In „Confessiunile“ sale Augustinu a desvoltatu o psihologie complecta a inimei omenesci, din carea educatorulu póte invetiá mai multu, decât din multe teorii despre educatiune.

Elu sustienea, ca firea omenésca este dintru inceputu corupta prin pecatulu stramosiescu; si se póte mantui numai prin grati'a divina. Dupa parerea lui Augustin educatiunea consista din aceste doue momente: a) corectiune si b) instructiune. Cea dintai se efectuesce prin frica, ér cea din urma prin iubire.

Nenorócósa este educatiunea, in carea dominéza fric'a fara iubire, ori intorsu. Augustin mai are si o alta scriere intitulata: „Decatechisandis rudibus“, in carea arata unui preotu tineru, cum trebue a impartasi copiiloru primulu invetiamentu religiosu. Aici elu cere, cá propunetoru religiei se procéda pe bas'a istorica, adeca pe bas'a sfintei scripturi si se intogmésca expunerile sale in totdean'a dupa priceperea elevului, spre a cultivá nu numai mintea, ci si inim'a acestuia.

(Va urmá.)

Dr. P. Piposiu.

Tractarea Istoriei in scól'a poporala.

disertatiune rostita de *Mihailu Vidu* invetiatoru in Cuied cu ocasiunea reuniunei invetiatoriloru din proto-presbiteratulu Buteniloru tienuta la 16/28 Augustu a. c. in Buteni.

Onorata Adunare!

Istori'a in scól'a poporala o propunem la elevii de clas'a V. si VI. adeca la elevii de 10—11 si 11—12 ani. Dar cá se potera propune eleviloru ori si ce studiu in scól'a poporala fara de nici o temere, avem trebuintia fiecare invetiatoriu de unu indreptariu care se ne conduca pre caile cele drepte si care se ne spuna cum trebuie se intocmimu procederea nóstra in scóla cá se potera resólvi bine tem'a ce voim se o predam eleviloru.

Acelu indreptariu Dloru Colegi este „Metodic'a“ dela care se deriva si numele de „metodu“ sub care intielegemu preste totu o procedere sistematica care ne conduce mai bine si mai usioru la scopulu tientitu. Când invetiatoriulu voesce se propuna eleviloru sei ceva, trebuie se premérgea totdeuna cu esemplu bunu si tot odata se fie demnu de imitatu pentru-ca exemplulu bunu e bas'a intregi educetiuni, caci elu servesce elevulu de indreptariu in realizarea scopuriloru subline. Cu ajutoriulu esemplului se deda elevulu la implinirea acurata a datorintieloru sale. „Celu ce-si alege unu modelu respectaveru, nu preste multu va fi respectatu“, dice intieptulu Seneca.

Nu este destulu inse cá invetiatoriulu se premérgea nu mai cu esemplu inaintea eleviloru sei, — ci totodata trebuie se aiba si vointia. Caci cine dice: „Eu vréu“ e asigurat de lucrulu ce-lu are inaintea ochiloru, ca si cum l-ar avea in posesiunea s'a. „Comandantulu in batalie dorrece se invinga si pentru aceea voesce manevrele trupeiloru sale; elu nu le-ar voi acestea déca nu ar fi cunoscuta poteroa comandai sale“ dice renumitulu Herbartu.

Acestea se ne servésca de basa fiecarui invetiatoru când voim se tractam cutare materie de invetiamentu.

In ce privesce studiulu istoriei despre care voescu a prelege astadi Dloru Colegi, este unu studiu fórte interesantu pentru scól'a nóstra poporala, pentru ca ea ne aduce inaintea o multime de idei, cari clasifica inteleginti'a nóstra.

Prin studiulu istoriei 'lu indemnám pre elevu a compará persónele istorice dupa caracteru, si principii, 'lu facem mai departe cá elu insusi se urmarésca faptele acelorú ómeni. Daca inse invetiatoriulu voesce cá elevulu se devie cu timpulu unu omu simtitoriu trebuie, cá elu insusi se fie unu omu cu inima simtitoré, trebuie se scie stírn-in elevulu seu insufletire pentru dreptate, patrie si natiune. — Ce atinge metodulu istoriei observám, ca nu se póte propune decát numai in mod narativu, adeca: pentru elevi este de ajunsu povestirea simpla, clara si fidela. Form'a in care presentamu eleviloru istori'a este:

- a) biografica;
- b) pragmatica.

Form'a biografica dascrie viéti'a si activitatea persóneloru cari au produsu miscari insemnate in mersulu istoriei, ér form'a pragmatica scrutéza inaintea de tóte caus'a fenomenelorú istorice, espune evenimentele, care ele insele producu ómeni puternici si gloriosi.

Pentru scól'a poporala este mai buna form'a biografic'a. La tractaree unei biografii descriemu mai nainte originea, starea sociala si esteriorulu persónei istorice, apoi spunem loculu si timpulu faptelorú sale. Dupa acesteá urmédia faptele memorabile ale persónei istorice, caracterulu si in fine urmarile activitatii sale.

Se ve vorbescu Dloru Colegi, despre „Carolú celu Mare“ asia dupa cum ne arata form'a bibliografica si anume:

Carolú celu Mare se tragea dintr'o familie regésca. Elu fú unulu dintre regii cei mai insemnati ai Franciloru. Elu i-si petrecea mai cu sama cu ómenii invetiati, de aceea ii si primia cu mare bucurie la curtea sa si-cinstea dupa cuviintia. Era omu voinicu de statura si frumosu la faptura. Ii placa cu deosebire a portá haine de casa tiesute de femei'a si ficele sale. In decursulu lungi sale domnii de 46 ani a avut a portá multe resbóie sangeróse, dintre care celu mai insemnatu este care la avutu cu Saxonii timpu de 33 ani, cari locuiau pe langa riulu Elb'a, apoi cu Longobardii, cu Arabii si mai pe urma cu Avarii cari locuiau pe vremea aceea prin Ungari'a de adi. Carolú totdeun'a a esitu invingetoriu. Pentru aceea, pap'a Leo alu III. puse coróna de imperatu pe capulu lui Carolú in diu'a Nascerei Dluí la a. 800 d. Crh. Elu se ingrijí cá crestínismulu se se latiésca in intrég'a lui imperatia si staruia a botedia pre locuitori cu miile, apoi intemeia biserici si le proveduia cu preoti harnici si descepti. Pe langa biserici intemeie si scóle bune cu invetiatori harnici. Spre a se incredintiá in fapta daca tóte mergu asia dupa cum elu doria, adeseori calatoriá prin tíera si cercetá cu de ameruntulu. Era omu tare activu se odihnea fórte putienu, se sculá de diminétia si-si regulá afacerile sale de peste di. Ii placea a se ocupá cu sciintiele si a aduná din gur'a poporulu cantece eroice din vremile vechi. Când simti Carolú celu Mare ca i-se apropie sfersitulú vietii sale, chemá pe uniculu seu fiu pe Ludovicu si 'lu sfatuí parintesce a fi totdeun'a iubitoriu de poporu, dupa aceea morí in etate de 72 ani cu consciinti'a impecata ca in tóta viéti'a lui a facutu numai aceea ce a fostu bunu maretiu si santu pentru némulu seu. Astfelu avem se tractamu Dloru Colegi tóte piesele din istoria, daca voim se ajungemu la resultatu bunu.

Cu privire la procesulu invetiamentulu avem de observatu urmatórele regule:

1. Invetiatoriulu enarédia pies'a istorica. Naratiunea trebuie se se faca fluentu, spre scopulu acesta dela invetiatoriu se recere cá pies'a ce vrea se o propuna elevilor, se si-o pregatésca acasa in scrisu, apoi se o memorisedie, si dupa ce va sci-o elu bine, numai atunci se o propuna eleviloru. Daca invetiatoriulu intra in scóla fara pregatire atunci vorbirea lui nu va avea nici o influintia a-

supra eleviloru lui si nici nu va putea educá pre elevi dupa cum se cuvine.

Istorisirea trebuie se fie clara, spre scopulu acesta invetiatorulu trebuie se vorbésca cu elevii intr'unu limbagiu simplu si usioru. Vorbele streine si necunoscute se i-se esplíce eleviloru cât de bine. Naratiunea trebuie se fie intuitiva. Aici invetiatoriulu trebuie se enareze faptele pe câtu se póte de viu, trebuie se descrie persónele despre care vorbesce cu atáta insufletire cá si când elevii le-ar avea inaintea ochiloru.

2. Dupace invetiatoriulu va fi gata cu enararea piesei istorice va pune pre elevi se reproduca istorisirea. Reproducerea are se se intemple in diceri complete si corecte. Aici invetiatoriulu trebuie se ajute pre elevu cá se nu lase nimicu ce e mai esentialu din pies'a istorica.

3. Când invetiatoriulu obsérva ca elevii au intielesu bine pies'a istorica si o sciu povestí iute, atunci are se-i puna se o cetésca din manualulu tiparitu. La cetire trebuie observatu acele regule ce le avem la tractarea legendariului; adeca: cetirea se fie logica si estetica. Invetiatoriulu va dá pies'a eleviloru se o cetésca si acasa mai de multe ori pana când o vor ceti-o iute, inse nu e er-tatu cá invetiatorulu se silésca pe elevi la memorisare mecanica, ci trebuie se se multiamésca daca elevii potu se rostésca cu vorbele lor proprii.

4. De órece in decursulu enararei cutarei piese istorice obvinu si cunoscintie geografice, aceste trebuiescu comunicate eleviloru inca la prim'a naratiune, pentru-ca numai atunci va fi corecta enararea cutarei piese istorice, daca se va propune in legatura cu geografi'a. Dar fiind-ca scopulu fie carui invetiatoriu este, cá se formédie din elpvii sei membrii folositori ai natiunei, si fiind-ca noi avem mai mare interesu fatia de istori'a natiunei nóstre, asia dara avem se incepem mai antaiu cu istori'a natiunei de care se tiene elevulu.

Anunciu literariu.

Tipografi'a diecesana din Aradu a publicatu „*Calendariu pre anulu dela Christosu 1892*“, si se pote procurá dela tote librariile din locu si orasiile mai insemnate, ér in provincia dela numerosi concediuti.

Aperand acesta carticica importanta acum pentru a XIII a ora, este dora si de prisos a-i mai face si reclama, dupa ce publiculu ne-a indemnatu se urcámu numerulu exemplarielor pana la 8000.

Cele 136 pagine tiparite pre octavu justifica pre deplin recerintiele ce le-a legatu de densulu publiculu cetitoriu. De aceea fora de altu comentariu ne marginim de o cam data a inregistrá numai valorosulu cuprinsu al acestui calendariu.

1) **Partea calendarografistica** areta precis tóte datele chronologice ale anului 1892, atát pentru calendarulu julianu, cât si pentru celu gregorianu. Din raporturile comerciale ale poporatiunei poliglote a monarchiei

am dedusu, cá este necesaru, de aceea am lasatu se urmeze aici si datele principali din chronologi'a Evreiloru si a Mahomedaniloru. Tabel'a despre diu'a fie carui datu anualu va face servitie bune atát economiloru, cât si comerciantiloru. Scimbările luniloru sunt calculate pentru timpulu Arad, ér datele referitorie la scimbările climatice se referescu la intregu complexulu Carpatiloru nostri. Cetitoriulu interesatu va pune langa olalta povetiele economice de pre 1892 cu cele de pre 1891, cá-ci la olalta formeza unu intregu.

2) **Datele statistice** despre genealogi'a tuturor caseloru domnitorie in general, si despre cas'a habzburgica in special corespund cerintieloru tuturor. Tot atát de esacte si utile sunt si datele statistice referitorie la metropoli'a nostra in generalu si cele referitorie la dieces'a Aradului in specialu.

3) **Consemnarea terguriloru** de tiera s'a facutu de dupa datele oficiose ale ministeriului de comerciu, si s'a ténutu mai cu seama contu de raporturile comerciale ale poporului romanu din monarchie. Asemenea a procesu redactiunea calendariului si la staverirea taxelor postalí pentru epistole, pacheturi, asemnate si depesie atát in launtru, cât si afora de monarchie, primind date oficiose dela directiunea postei si a telegrafului din Arad. Noti-tiele referitorie la monete si la tarif'a zoneloru sunt e-sacte si acomodate se faca multora servitie insemnate, chiar ca si tabel'a despre scal'a timbreloru si a censului s'au cametelor.

4) **In partea literaria** cetitoriulu afla o frumoasa novela poporala intitulata „*Risipitoriulu*“, in carea dlu N. Stefu caracterizeza intr'un limbagiu usioru viati'a ómeniloru lipsiti de invetiatura si areta cum trebuie se proceda tieranulu nostru, ca la betranetie se aiba díle ténite. — Poesi'a nemoritoriului nostru poetu decedatu Vasilie Alexandri intitulata „*Valulu lui Traianu*“ ni-improspeta momente classice de ale strabuniloru nostri. Dlu T. Ceontea ni-presenteza aici nisce date interesante referitorie la *schimbarile climatice* pentru anulu 1892 de dupa deductiunile celebrului Rudolf Falb; dar in legatura cu aceste ni-pune la dispozitie si *observatiunile betraniloru* referitorie la scimbările climatice pentru ori-ce timpu si locu. Cetitoriulu atentu si iubitoriu de a scrutá tainele naturei va poté constatá ce frumos este a combiná din sciintia si esperiintia. Aici urmeza acum frumosulu „*Cantecu ostasiescu*“ de Alexandri, apoi „*Sciinti'a in servitiulu omenimei*“ continuare din calendariulu anului 1891; dupa aceea „*Ce e Amorul*“ de Eminescu, apoi unu articlu interesantu referitoriu la *vindecarea tuberculosei* dupre Koch, o legenda poporala „*Voina*“ de R. Bortosiu, *cantece si descantece poporali* tot de dl. R. Bortosiu, si la urma *doine si cantece* din betrani de dl. T. Daulu.

5) Pentru ca cetitorulu se aiba si ore-cari momente distragatorie, am lasatu se urmeze câteva **snove poporali**, cari de siguru cá voru produce efectu petrecetoriu, chiar ca si vitiurile ce le secundeza.

6) Calendarulu tipografiei diecesane este inzestratu in anulu acesta cu o multíme de **anunciuri**, ce facu ser-

vitie publicului nostru aproape in tote necesitățile sale, si potemu ascurá pre cei ce s'ar folosi de densele, cá firmele respective suntu dintre cele mai solide si cá in tota privinti'a stau la dispositiune cu precisiune si coulant.

Suntemu si acum de acea convingere, cá acesta cartica, ce a devenitu asiá — dîcend neaparat — de lipsa la poporulu romanu, va fi si est-timpu tot asiá de imbratiosiatá ca si in trecutu, si acést'a mai vertosu din motivulu, cá cuprinsulu intrece pre alu ori cáruí calendariu premergatoriu, fora se se fie urcatu cátsu de pucinu bagatelulu pretiu de 30 cr. pentru esemplariu, si apoi si din acelu motiv ponderosu, cá nici unu calendariu din monarchie nu pote face tote servitiile, pre care e in stare se-le faca acést'a.

D I V E R S E.

* **Te-Deum.** Din incidentulu aniversárii dilei onomastice a Maiestătii sale, prégloriosului nostru Imperatu si Rege apostolicu Franciscu Iosif Antaiulu s'a oficiatu Duminec'a trecuta prin Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metian in biseric'a catedrala din Aradu unu Te-Deum, — ridicandu-se rugatiuni pentru indelung'a viétia si sanatate a pré gloriosului nostru Monarchu si a intregii case domnitórie.

* **Delegatiunea congresuala** pentru afacerile de despartire ierarchica s'a intrunit aici in Aradu in dilele de 16 si 17 Septemvre sub presidiulu Pré Santiei Sale parintelui Episcopu Ioan Metian, fiind de facia domnii membrii: Dr. Iosif Galu, Vincentiu Babesiu, Ioan Lengeru si Ioan Bartolomeiu. Delegatiunea s'a ocupat si astadata cu pregatirea si intentarea proceselor conationalilor nostri din comunele micste, intre cari si cu celu alu comunei nóstre romane dela biseric'a Santului Georgiu din Temisióri'a.

* **Alegere de protopresviteru.** Mercuri'a trecuta s'a intrunit sinodulu protopresviteralu alu Temisiorii pentru deplinirea postului vacantu de protopresviteru sub presidiulu parintelui protosincelu Iosif Goldisiu cá comisariu consistorialu. Resultatulu acestei alegeri este, ca parintele ierodiaconu si profesoru la seminariulu din Aradu a intrunit 64 de voturi. Alegerea a decurs in cea mai frumósa ordine.

* **Chirotonia.** Dilele trecute s'a chirotonit intru preoti prin Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metian urmatorii clerici absoluti si anume: Fabriciu Manuila pentru parochi'a vacanta din Sambateni, Teodor Pinter pentru capelani'a temporala sistemisata pre langa parochi'a din Misc'a, si Ioan Pap pentru parochi'a din Crasui'a.

Felicitările nóstre noilor lucratori in agrulu celu santu alu Domaulu!

* **Himenu.** Dlu Dr. Alexandru Hosszu si-a serbat Duminec'a trecuta cununi'a cu dsiór'a Aureli'a, fiic'a dlui Dr. Lazar Petco avocat in Arad. La

actulu cununieí a oficiat Pré Santi'a S'a, parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metian.

Felicitările nóstre tinerei parechi!

* **Convocare.** Onoratii confrati, cari au absolvatu cursurile teologiei rom. gr. or. din Arad in a. 1886, si pe acésta cale sunt convocati si invitati a participá la convenirea colegiala, ce se va tineá in sal'a mare a seminarului diecesan din Arad la 28 Octomvre (9 Noemvre) a. c. dim. la 9 óre. — Curticiu, 27 Septemvre (9 Octomvre) 1891. — Teodor Pinteru, m. p. preot romanu.

† **Casu de mórte.** Confratele nostru Terentiu Ursu, preotu in Chisineu au fost greu cercatu de prevedinti'a dumnedieésca, perdiend pre socii'a s'a Ros'a, nascuta Belesiu, carea dupa unu morbu scurtu si greu, a fost chiamata de Domnulu la cele eterne in 23 Septemvre v. a. c. In cele ce urmédia inregistám annunciulu funebralu: Terentiu Ursu preotu gr. or. romanu in Chisineu cá sotiu, Augustinu Belesiu preotu gr. or. rom. in Simandu cu soti'a Elisaveta Ardeleanu cá parinti, Iosifu Ursu preot gr. or. romanu in Curta-Cheriu cu soti'a lui Elen'a Motorca cá soci, Iulian'a Ungureanu si sotiul Ambrosie notariu comunal in Curta-Cheriu cá cumnati, in numele loru si a numerosiloru consangeni cu inim'a franta de durere aducu la cunoscintia trecerea din viétia a sotiei, ficei, nurorii, cumnatei, nepótei, verisiana si matusiei Roz'a Ursu n. Belesiu carea dupa unu morbu scurtu si greu in 23 Septemvre (5 Octomvre) a. c. la 12 óre nainte de meadiadi, in alu 23-lea anu a vietiei sale si al 2-lea a fericitei casatorii dupa inpartesirea cu sfintele taine si-a datu nobilulu ei sufletu in manile Creatoriului. Remasitiile trupesci a le defunctei se voru depune spre odichna in cimiterulu gr. or. din Simand la 25. Septemvre (7. Octomvre) la 2 óre din meadiadi 1891. — Fie-i tierin'a usióra si memori'a binecuventata.

* **Regele de Würtemberg,** care a reposatu in 6 Octomvre, s'a nascutu in anulu 1823. Dupa mórtea tatalui seu Wilhelm, I. in 1864 se urcá pe tron. In 13 Iulie 1846 s'a casatoritu cu marea ducesa Olga Nicolajevna, fica imperatului Nicolae I.

* **Cát pretiueste unu tablou de Rafael?** — Printiulu Borghese se stie ca ajungendu in falimentu (activele si pasivele se urca la dieci de milióne) a fostu nevoitu se-si vândia averea cá se póta satisface macar in parte pe numerosii sei ceditori. Deunadi el si-a vëndutu si margaritarulu frumósei sale colectii de tablouri, potretulu lui Cesar Borgia facutu de Rafael. Pretiulu vendiarei a fost de 600,000 de franci, ér cumperatorulu baronulu Alfonsu Rotschild din Parisu.

* **Monumentu pentru Luther** se va desvalí in anulu 1893. Imperatulu Germaniei a datu din caset'a privata 500 de marci germane.

* **Piat'i'a Aradului** din Vinerea trecuta: Gráu de celu mai greu 9.40 fl. ér acelu amestecatu 9.20 fl. — secara 8.60 fl. — Orzulu s'a vendutu cu 5.90 fl. — Ovesulu 6.— fl. — Cucuruzulu 4.60 fl. — Mazere 20.— fl.

— Fasolea 10.50 — Lintea 24 fl. — Cartofii 3 fl. per 100 chgr.

Carnea de vita chil'a 52 cr, cea de vitielu chgr. 80 cr, cea de porcu 52, cea de óie 30 cr, unsórea chil'a 68 cr, ér clis'a per chila 58 cr. v. a.

Concursé.

Se escrie pentru unu stipendiu anualu de 120 fl. un'a suta douedieci floreni v. a. din fondatiunea „Faur“ dela Orade.

Sunt indreptatiti a recurge tinerii romani gr or. cari studiaza la atare gimnaziu, la scoli reale, pedagogii, teologie, tehnica, academie sau universitate.

Sunt preferiti cei din famili'a Faur si Poynár.

Recursele au a se ajustá cu 1) carte de botezu, 2) testimoniu scol. cu calculu eminent din anulu premergetoriu scol., 3) atestatu de seracie 4) atestat despre starea sanitara, si 5) respectivii desceadenti din familiile preferite se dovedésca descendenti'a.

Recursele se se substérna la venerabilulu Consistoriu rom. gr. or. din Orade pana la **18.30 Octobré 1891.** Arad, 25 Septemvrie v. 1891.

Ioanu Metianu, m. p.

Episcopulu Aradului.

—□—

Pentru indeplinirea postului invetiatorescu din comun'a **Labasintiu** — inspectoratulu Lipovei — se escrie concursu cu **terminu de 30 zile dela prim'a publicare.**

Emolumintele sunt:

1. In bani gata 84 fl. v. a.
2. In naturale 18 Hectolitre, jumetate grâu si jumetate cucuruzu in valóre de 75 fl. v. a.
3. 32 metri lemne, din cari se va incaldí si sal'a de invetiementu.
4. Pentru clisa 20 fl.
5. Pentru 50 Klgr. sare 6 fl.
6. Pentru conferintia 6 fl.
7. Pentru scripturistica 6 fl.
8. 4 jugere livada, in valóre de 40 fl.
9. Cortelu liberu in edificiulu scolariu cu gradina.

Doritorii de a ocupá acestu postu, au a tramite recursele loru, instruite conform recerintiilor legali sustatóre si adresate comitetului parochialu din Labasintiu, subscrisului Inspectoru scolariu in B.-Lippa, pana la terminulu aretatu mai sus; ér pana la diu'a alegerei, recurrentii se se presinte in st'a biserica din Labasintiu, spre a se face cunoscuti poporului si a-si aretá desteritatea in cantu si tipicu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **VOICU HAMSEA, m. p.** protop. inspectoru scolaru.

—□—

Pentru deplinirea postului de invetiatoriu dela scól'a romana gr. or. din Comun'a **Lunsiór'a**, tractul Pestesihui se escrie concursu cu terminu de alegere pe **26 Octomvre (7 Ncembvre) a. c.**

Emolumintele sunt:

- 1) In bani gat'a 300 fl. v. a.
- 2) Cortelu care inca nu e terminatu cu gradin'a scólei.

3) Pentru lemne de incalditu 20 fl.

Doritorii de a ocupá acésta statiune suntu poftiti a-si adressá petitiunile loru subscrisului protopresviteru Lugasiulu de sus p. u. Élesd pana in 25. Octomvre procedute cu documentu despre absolvirea cursurilor pedagogice, si cu testimoniu de cualificatiune.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu **TEODORU FILIPU, m. p.** protopresv.

—□—

Se escrie concursu pe statiunea invetiatorésca vacanta din **Darvasiu**, inspectoratulu Oradii-mari, cu terminu de alegere pe **23 Octomvre (4 Noembvre) 1891.**

Emolumintele sunt:

- 1) Cortelu liberu cu gradina de legume; pretiuite 30 fl.
- 2) Pamentu aratoriu si fenatiu 23 jugere éra pasiunatu 4 jugere pretiuite 195 fl., 3) Dela 40 prunci deobligati la scóla, dela fiecare câte una mesura grau, 40 cr, si câte unu puiu ori 25 cr. tóte la olalta 87 fl.
- 4) Didactru dela pruncii deobligati la scóla 12 fl.
- 5) In rescumperarea trestiei de incalditu 10 fl.
- 6) Pentru cantoratu 5 cubule grau si 5 cubule orzu. 50 fl.
- 7) Venitele cantorale din stole 25 fl. De totu: 409.

Se obsérva contributiunea erariala dupa pamentulu invetiatorescu are se o solvéscá alegendulu invetiatoriu.

Recursele instruite conformu prescrieloru statutului organicu si adresate comitetului parochialu diu Darvasiu se se trimita subsemnatului in Oradea-mare pana in 20 Octomvrie vechiu a. c. avendu recurrentii pana la alegere a se presentá in vre-o Dumineca ori serbatóre in St'a biserica din Darvasiu spre a-si aretá desteritatea in cantari si tipicu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: **TOM'A PACALA, m. p.** protopopu inspectoru scolariu.

—□—

Se escrie concursu pe statiunea invetiatorésca vacanta din **Toboliu**, inspectoratulu Oradii-mari cu terminu de alegere pe **20 Octomvre (1 Ncembvre) 1891.**

Emolumintele sunt:

- 1) Cortelu cu gradina de legume pretiuite in 30 fl.
- 2) $\frac{1}{2}$ sesie pamentu aratoriu (13 jug. catastrale) in pretiu de 260 fl.
- 3) Dreptulu de pasiunatu pentru 9 vite 18 fl.
- 4) Plata in bani si pentru lemne 51 fl 50 cr.
- 5) Pentru adusulu lemnelor din padure 2 orgii (4 metri) comun'a va dá trasurile de lipsa pretiuite in 20 fl.
- 6) 15 cubule bucate, grau, orzu si cucuruzu 70 fl.
- 7) Venitele cantorale 20 fl. de totu 469 fl 50 cr.

Se obsérva: ca contributiunea erariala dupa pamentulu invetiatorescu precum si aperarea de apa are se o solvéscá invetiatoriulu alegendu.

Recursele instruite conformu prescrieloru statutului org. si adresate comitetului parochialu din Toboliu se se trimita subsemnatului in Oradea-mare pana in 17/29 Octomvre a. c. avendu recurrentii pana la alegere a se presentá in vre-o Dumineca ori serbatóre in St. biserica din Toboliu spre a-si aretá desteritatea in cantari si tipicu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: **TOM'A PACALA, m. p.** protopopu, inspectoru scolariu.

—□—